LAUSUNTO

V-V Ahonen
K. Hyttinen

2.4.2024

Hallintovaliokunnalle

Viite: Hallintovaliokunta 3.4.2024

HE 2/2024 vp, hallituksen esitys eduskunnalle laiksi hyvinvointialueesta annetun lain muuttamisesta sekä siihen liittyviksi laeiksi

Valtiovarainministeriö toteaa otsikkoasiassa kunnioittavasti seuraavaa:

Esityksessä ehdotetaan muutettaviksi hyvinvointialueesta annettua lakia (611/2021), sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annettua lakia (612/2021), pelastustoimen järjestämisestä annettua lakia (613/2021) ja sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestämisestä Uudellamaalla annettua lakia (615/2021). Lakiehdotukset on tarkoitettu tulemaan voimaan mahdollisimman pian.

Hallituksen esityksessä on kysymys hyvinvointialueiden ohjauksesta. Hyvinvointialueiden ohjausta koskevia säännöksiä yhtenäistettäisiin ja selkeytettäisiin. Lisäksi valtiovarainministeriön rooli hyvinvointialueiden ohjauksessa todettaisiin laissa.

Voimassa olevassa lainsäädännössä sosiaali- ja terveydenhuollon valtakunnallisista tavoitteista, neuvottelukunnasta ja sosiaali- ja terveysministeriön neuvottelusta hyvinvointialueen kanssa säädetään sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetussa laissa. Vastaavasti pelastustoimen valtakunnallisista tavoitteista, neuvottelukunnasta ja sisäministeriön neuvottelusta hyvinvointialueen kanssa säädetään pelastustoimen järjestämisestä annetussa laissa. Hyvinvointialueesta annetussa laissa säädetään erikseen valtiovarainministeriön yhteydessä toimivasta hyvinvointialuetalouden ja –hallinnon neuvottelukunnasta.

Jatkossa valtioneuvosto vahvistaisi yhdet hyvinvointialueiden tehtäviä koskevat valtakunnalliset tavoitteet, joissa otettaisiin huomioon sekä sosiaali- ja terveydenhuollon että pelastustoimen järjestämistehtävät. Tavoitteissa tulisi ottaa nykyistä vastaavasti huomioon myös valtioneuvoston asettamat finanssipoliittiset tavoitteet. Esityksessä ehdotetaan, että valtioneuvosto asettaisi kolmen erillisen neuvottelukunnan sijasta yhden hyvinvointialueneuvottelukunnan. Yhden neuvottelukunnan mallissa hyvinvointialueen tehtäviä voitaisiin tarkastella paremmin kokonaisuutena ja se myös vähentäisi erillisistä neuvottelukunnista aiheutuvaa hallinnollista taakkaa. Lisäksi valtiovarainministeriö, sosiaali- ja terveysministeriö ja sisäministeriö kävisivät hyvinvointialueen kanssa vuosittain yhteiset neuvottelut, joissa seurattaisiin ja arvioitaisiin hyvinvointialueen toimintaa kokonaisuutena.

Esityksen mukaan valtiovarainministeriölle kuuluisi hyvinvointialueiden talouden ja toiminnan yleinen ohjaus sekä valtioneuvostossa tapahtuvan ohjauksen koordinointi. Valtiovarainministeriön vahvemmalla koordinaatioroolilla pyritään siihen, että hyvinvointialueiden ohjausta toteutettaisiin kokonaisuutena, ohjaus olisi yhdensuuntaista ja tukisi nykyistä paremmin hyvinvointialueiden toimintaa. Valtioneuvoston sisäisessä työnjaossa valtiovarainministeriölle

kuuluu mm. hyvinvointialueiden talouden ja hallinnon sekä muun toiminnan ohjaus, ei kuitenkaan sosiaali- ja terveydenhuollon eikä pelastustoimen sisällöllinen ohjaus. Valtiovarainministeriön koordinaatiorooli hyvinvointialueiden ohjauksessa on todettu myös sote-uudistusta ja hyvinvointialueiden perustamista koskeneen hallituksen esityksen perusteluissa (HE 241/2020 vp, s. 522). Valtiovarainministeriön ohjaus- ja koordinaatiorooli todettaisiin nyt myös hyvinvointialuelaissa.

Sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen palveluiden sisällöllinen ohjaus kuuluisivat edelleenkin sosiaali- ja terveysministeriölle ja sisäministeriölle. Ohjausta toteutettaisiin ministeriöiden vahvassa yhteistyössä. Käytännössä tämä tarkoittaisi valtioneuvostossa tapahtuvan sosiaali- ja terveysministeriön ja sisäministeriön substanssiohjauksen sekä valtiovarainministeriön toimivaltaan kuuluvan talouden ja toiminnan yleisen ohjauksen sovittamista yhteen, jotta ohjaus hyvinvointialueiden suuntaan olisi yhdensuuntaista.

Hyvinvointialuelakiin lisättäisiin mainita hallituksen finanssipoliittisten tavoitteiden huomioon ottamisesta myös hyvinvointialueita koskevan lainsäädännön valmistelussa ja ohjauksessa. Koska hyvinvointialueet saavat rahoituksensa valtiolta, on lainsäädännön valmistelussa ja ohjauksessa välttämätöntä ottaa huomioon julkisen talouden tilanne ja siihen liittyvät hallituksen tavoitteet sosiaali- ja terveyspoliittisten sekä pelastustoimea koskevien tavoitteiden ohella. Edellytys finanssipoliittisten tavoitteiden huomioon ottamisesta ei sinällään muuta nykytilaa, sillä jo nykyisellään hallituksen finanssipoliittiset tavoitteet ohjaavat ministeriöitä. Lisäyksellä kuitenkin korostettaisiin finanssipoliittisten tavoitteiden merkitystä. Finanssipoliittiset tavoitteet eivät luonnollisestikaan yksinään määrittäisi ohjausta eikä niillä voida ohittaa perusoikeuksia.

Esityksellä ei puututa hyvinvointialueiden itsehallintoon, ei lisätä valtion lakiin perustuvia ohjauskeinoja, ohjauksen sitovuutta eikä puututa hyvinvointialueiden rahoituslain mukaiseen rahoitukseen. Aluevaltuusto päättää jatkossakin hyvinvointialueen taloudesta ja toiminnasta. Yhtenäistämällä valtion ohjausta ja siihen liittyviä välineitä pyritään paremmin ottamaan huomioon hyvinvointialueiden toiminta kokonaisuutena, mikä onnistuessaan vähentää toiminnallisen ja taloudellisen ohjauksen välistä ristiriitaa ja antaa hyvinvointialueille paremmat mahdollisuudet kustannusten kasvun hillitsemiseen sekä turvaa osaltaan sosiaali- ja terveys- sekä pelastustoimen palvelujen saatavuutta jatkossakin.